Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
přednesené dne 26. září 2024[1]

Věc C-393/23

Athenian Brewery SA,
Heineken NV
proti
Macedonian Thrace Brewery SA

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou podal Hoge Raad der Nederlanden (Nizozemsko)]

„Řízení o předběžné otázce – Justiční spolupráce v občanských a obchodních věcech – Příslušnost v občanských a obchodních věcech – Nařízení (EU) č. 1215/2012 – Zvláštní příslušnost – Článek 8 bod 1 – Více žalovaných – Úzké spojení – Článek 102 SFEU – Pojem ‚podnik' – Mateřská a dceřiná společnost – Protiprávní jednání dceřiné společnosti – Domněnka rozhodujícího vlivu mateřské společnosti – Solidární odpovědnost – Rozhodnutí vnitrostátního orgánu pro hospodářskou soutěž – *Follow-on* žaloby na náhradu škody"

I. Úvod

1. Může osoba poškozená porušováním pravidel hospodářské soutěže žalovat společnost, která se tohoto jednání dopustila, v sídle její mateřské společnosti v jiném členském státě? To je podstata otázky, na níž se zakládá projednávaná žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

2. Soudní dvůr tak má možnost dále rozvinout svou judikaturu týkající se dosahu zvláštní příslušnosti v případě věcné souvislosti podle čl. 8 bodu 1 nařízení (EU) č. 1215/2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „nařízení Brusel Ia")[2] v kontextu žalob na náhradu škody podaných z důvodu porušení unijního práva hospodářské soutěže (*private enforcement*). Již ve věci CDC Hydrogen Peroxide[3] rozhodl Soudní dvůr, že tato zvláštní příslušnost umožňuje žalovat více účastníků kartelové dohody porušující článek 101 SFEU v místě bydliště jednoho z nich, pokud jejich podíl předtím závazně konstatovala Komise (takzvané *follow-on* žaloby na náhradu škody).

[1] – Původní jazyk: němčina.

[2] – Nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 12. prosince 2012 (Úř. věst. 2012, L 351, s. 1).

[3] – Rozsudek ze dne 21. května 2015 (C-352/13, EU:C:2015:335).

3. V projednávané věci jde na rozdíl od tohoto rozsudku o to, zda lze (dceřinou) společnost, která podle rozhodnutí vnitrostátního orgánu pro hospodářskou soutěž zneužila svoje dominantní postavení na trhu ve smyslu článku 102 SFEU, žalovat společně s její mateřskou společností v místě jejího sídla, které se nachází v jiném členském státě (v projednávané věci v Nizozemsku) než místo sídla dceřiné společnosti (v projednávané věci v Řecku).

4. V tomto kontextu se předkládající soud táže, do jaké míry má judikatura týkající se pojmu „podnik“ v článcích 101 a 102 SFEU a přičtení odpovědnosti v rámci jedné hospodářské jednotky účinek na rozdělení příslušnosti podle čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia. Soudní dvůr totiž v této judikatuře uznal vyvratitelnou domněnku, že mateřská společnost vykonává rozhodující vliv na hospodářskou činnost dceřiné společnosti, pokud vlastní (téměř) 100 % jejího kapitálu (dále jen „domněnka rozhodujícího vlivu“), takže jí může být přičteno její protiprávní jednání a může být považována za společně a nerozdílně odpovědnou za toto jednání [4].

II. Právní rámec

A. Nařízení Brusel Ia

5. Body 15, 16 a 21 odůvodnění nařízení Brusel Ia zní:

„(15) Pravidla pro určení příslušnosti by měla být vysoce předvídatelná a měla by vycházet ze zásady, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného. Příslušnost by měla být na tomto základě vždy určitelná, kromě několika přesně vymezených případů, kdy předmět sporu nebo smluvní volnost stran opravňuje k použití odlišného spojujícího prvku. Sídlo právnické osoby musí být v nařízení samostatně vymezeno tak, aby společná pravidla byla přehlednější a zamezilo se sporům o příslušnost.

(16) Kromě místa bydliště žalovaného by měla existovat i jiná kritéria pro určení příslušnosti, založená na úzké vazbě mezi soudem a právním sporem nebo usnadňující řádný výkon spravedlnosti. Existence této úzké vazby by měla posílit právní jistotu a předejít možnosti, aby žalovaný byl žalován v řízení před soudem členského státu, jehož příslušnost nemohl rozumně předpokládat. To je důležité zejména ve sporech týkajících se mimosmluvních závazků, které vyplývají z porušení práva na soukromí a práv na ochranu osobnosti, včetně pomluvy.

[…]

(21) V zájmu harmonického výkonu spravedlnosti je nezbytné minimalizovat možnost souběžných řízení a zajistit, aby v různých členských státech nebyla vydána vzájemně neslučitelná rozhodnutí. Měl by existovat jasný a účinný mechanismus pro řešení souběžně probíhajících řízení, a rovněž pro zamezení obtíží vyplývajících z rozdílů mezi jednotlivými členskými státy, pokud jde o stanovení doby, kdy se věc považuje za projednávanou. Pro účely tohoto nařízení by měla být tato doba stanovena samostatně.“

[4] – Ustálená judikatura od rozsudku ze dne 10. září 2009, Akzo Nobel a další v. Komise (C-97/08 P, EU:C:2009:536, body 54 a násl.).

6. Článek 4 bod 1 nařízení Brusel Ia zní:

„1. Nestanoví-li toto nařízení jinak, mohou být osoby, které mají bydliště v některém členském státě, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.“

7. Článek 5 bod 1 nařízení Brusel Ia zní:

„Osoby, které mají bydliště v některém členském státě, mohou být u soudů jiného členského státu žalovány pouze na základě pravidel stanovených v oddílech 2 až 7 této kapitoly.“

8. Článek 8 bod 1 nařízení Brusel Ia upravuje zvláštní mezinárodní příslušnost:

„Osoba, která má bydliště v některém členském státě, může být též žalována:

1) je-li žalováno více osob společně, u soudu místa, kde má bydliště některý ze žalovaných, za předpokladu, že právní nároky jsou spojeny tak úzce, že je účelné je projednat a rozhodnout o nich společně, aby se zabránilo vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí v oddělených řízeních;

[…]“

B. Nařízení č. 1/2003

9. Článek 16 odst. 1 nařízení (ES) č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 [ES] [5] zní:

„Pokud vnitrostátní soudy rozhodují o dohodách, rozhodnutích nebo jednáních podle článků 81 nebo 82 Smlouvy, které jsou již předmětem rozhodnutí Komise, nemohou rozhodnout v rozporu s rozhodnutím přijatým Komisí. Musí se rovněž vyvarovat rozhodnutí, která by byla v rozporu s rozhodnutím, které má Komise v úmyslu přijmout v řízení, jež zahájila. Za tímto účelem může vnitrostátní soud přezkoumat, zda je nezbytné, aby své řízení přerušil. Touto povinností nejsou dotčena práva a povinnosti podle článku 234 Smlouvy.

C. Směrnice 2014/104

10. Článek 2 body 2 a 3 směrnice 2014/104/EU o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie o hospodářské soutěži [6] definuje pojmy „porušitel“ a „vnitrostátní právní předpisy o hospodářské soutěži“ takto:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[…]

2. ‚porušitelem‘ podnik nebo sdružení podniků, které porušily právní předpisy o hospodářské soutěži;

[5] – Nařízení Rady ze dne 16. prosince 2002 (Úř. věst. 2003, L 1, s. 1; Zvl. vyd. 08/02, s. 205).

[6] – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 26. listopadu 2014 (Úř. věst. 2014, L 349, s. 1).

3. ‚vnitrostátními právními předpisy o hospodářské soutěži' ustanovení vnitrostátního práva převážně sledující stejný cíl jako články 101 a 102 Smlouvy o fungování EU, která jsou použita ve stejné věci a souběžně s právem Unie o hospodářské soutěži podle čl. 3 odst. 1 nařízení (ES) č. 1/2003 a s výjimkou ustanovení vnitrostátního práva, jimiž se stanoví trestní sankce pro fyzické osoby, kromě případů, kdy jsou tyto trestní sankce prostředkem prosazování pravidel hospodářské soutěže platných pro podniky;

[…]“

11. Článek 3 odst. 1 směrnice 2014/104 se týká práva na odškodnění v plné výši:

„Členské státy zajistí, aby všem fyzickým nebo právnickým osobám, kterým vznikla škoda způsobená porušením právních předpisů o hospodářské soutěži, bylo umožněno požadovat a obdržet náhradu této škody v plné výši.“

12. Článek 9 směrnice 2014/104 se týká účinku vnitrostátních rozhodnutí:

„1. Členské státy zajistí, aby porušení právních předpisů o hospodářské soutěži konstatované konečným rozhodnutím vnitrostátního orgánu pro hospodářskou soutěž nebo odvolacího soudu bylo považováno za nevyvratitelné pro účely žaloby o náhradu škody podané u jejich vnitrostátních soudů podle článku 101 nebo 102 Smlouvy o fungování EU nebo podle vnitrostátních právních předpisů o hospodářské soutěži.

2. Členské státy zajistí, aby konečné rozhodnutí uvedené v odstavci 1 a vydané v jiném členském státě mohlo být v souladu s vnitrostátním právem předloženo vnitrostátním soudům alespoň jako důkaz *prima facie* o tom, že došlo k porušení právních předpisů o hospodářské soutěži, a aby případně mohlo být toto rozhodnutí posouzeno společně s dalšími důkazy, které strany předloží.

3. Tímto článkem nejsou dotčena práva a povinnosti vnitrostátních soudů podle článku 267 Smlouvy o fungování EU.“

III. Skutkový stav a žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

13. Ve sporu v původním řízení proti sobě stojí společnost Macedonian Thrace Brewery SA (dále jen „MTB“) na straně jedné a společnosti Athenian Brewery SA (dále jen „AB“) a její hlavní mateřská společnost Heineken NV (dále jen „Heineken“) na straně druhé. Společnost Heineken má sídlo v Nizozemsku, společnost AB má naproti tomu sídlo v Řecku. Společnost MTB se nicméně domáhá toho, aby nizozemské soudy rozhodly o společné a nerozdílné odpovědnosti společností AB i Heineken za škodu, která jí podle jejího tvrzení byla způsobena jednáním společnosti AB na řeckém trhu s pivem porušujícím mimo jiné článek 102 SFEU.

14. Společnost MTB je pivovar se sídlem v Řecku, který působí na řeckém trhu s pivem. Společnost AB je součástí skupiny Heineken, a rovněž působí v Řecku. Společnost Heineken sice určuje strategii a cíle skupiny Heineken, sama ale v Řecku žádnou operativní činnost nevykonává. V období relevantním pro toto řízení vlastnila společnost Heineken nepřímo zhruba 98,8 % akcií společnosti AB.

15. Řecký orgán pro hospodářskou soutěž konstatoval rozhodnutím ze dne 19. září 2014, že AB zneužívala v období od září 1998 do 14. září 2014 dominantní postavení na řeckém trhu s pivem, což je nezbytné klasifikovat jako jediné a trvající porušování článku 102 SFEU a článku 2 řeckého zákona o hospodářské soutěži.

16. Je pravda, že společnost MTB nejprve řecký orgán pro hospodářskou soutěž požádala, aby společnost Heineken zahrnul do šetření. Ve svém rozhodnutí ale řecký orgán pro hospodářskou uvedl, že k tomu nevidí žádný důvod. Mimo jiné uvedl, že nebyla prokázána přímá účast společnosti Heineken na zjištěném protiprávním jednání, ani neexistují mimořádné okolnosti, pro které se lze nepopiratelně domnívat, že společnost Heineken vykonávala rozhodující vliv na společnost AB. K domněnce rozhodujícího vlivu se nevyjádřil.

17. Společnost MTB podala žalobu k Rechtbank Amsterdam (Okresní soud v Amsterdamu, Nizozemsko), v níž navrhovala, aby soud konstatoval, že společnosti Heineken a AB jsou solidárně odpovědné za výše uvedené porušování práva hospodářské soutěže na řeckém trhu s pivem, a proto jim uložil solidární povinnost nahradit celkovou škodu, která společnosti MTB v důsledku tohoto porušujícího jednání vznikla. Společnosti Heineken a AB incidenčně navrhly, aby Rechtbank Amsterdam (Okresní soud v Amsterdamu) prohlásil svou nepříslušnost k rozhodnutí o žalobě proti společnosti AB. Rechtbank Amsterdam (Okresní soud v Amsterdamu) tomuto návrhu vyhověl a žalobu proti společnosti AB prohlásil za nepřípustnou.

18. Gerechtshof Amsterdam (Odvolací soud v Amsterdamu, Nizozemsko) prohlásil v odvolacím řízení rozsudek Rechtbank Amsterdam (Okresní soud v Amsterdamu) za neplatný a incidenční návrh zamítl. Společnosti Heineken a AB podaly kasační opravný prostředek k předkládajícímu soudu, kterým je Hoge Raad der Nederlanden (Nejvyšší soud Nizozemska, Nizozemsko).

19. Hoge Raad (Nejvyšší soud) přerušil řízení a v rámci řízení o předběžné otázce podle článku 267 SFEU předložil Soudnímu dvoru následující dvě otázky:

„1. Musí soud v místě sídla mateřské společnost v případě, jako je ten ve věci v původním řízení, při přezkumu své příslušnosti podle čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia ohledně dceřiné společnosti usazené v jiném členském státě v rámci požadavku úzkého spojení stanoveného v tomto ustanovení vycházet z domněnky uznané hmotným právem hospodářské soutěže, totiž z určujícího vlivu mateřské společnosti na hospodářskou činnost dceřiné společnost, která je předmětem sporu?

2. V případě kladné odpovědi na první otázku: Jak musí být v této souvislosti konkretizováno kritérium formulované v rozsudcích Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37) a Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449)? Je-li rozhodující vliv mateřské společnosti na hospodářskou činnost dceřiné společnosti popírán, postačuje v tomto případě pro domněnku příslušnosti podle čl. 8 odst. 1 nařízení Brusel Ia ohledně této dceřiné společnosti, že nelze předem považovat za vyloučené, že takový rozhodující vliv existoval?“

IV. Právní analýza

20. Předkládající soud se táže, zda při posouzení mezinárodní příslušnosti podle čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia je nezbytné vycházet z domněnky rozhodujícího vlivu popsané v bodě 4 tohoto stanoviska a uznané v právu hospodářské soutěže, podle které platí vyvratitelná domněnka, že mateřská společnost vykonává rozhodující vliv na hospodářskou činnost dceřiné společnosti,

pokud vlastní (téměř) 100 % jejího kapitálu. Je-li tomu tak, pak se soud dále táže, jaké platí měřítko přezkumu, jestliže žalovaná popírá existenci rozhodujícího vlivu mateřské společnosti na hospodářskou činnost dceřiné společnosti.

21. Tyto otázky vyvstaly v původním řízení, protože pouze Heineken se sídlem v Nizozemsku má obecnou příslušnost podle čl. 4 odst. 1 nařízení Brusel Ia před nizozemskými soudy, nikoliv ale AB usazená v Řecku. Společnost AB je ale možné žalovat společně se společností Heineken v Nizozemsku za předpokladu, že právní nároky vůči společnostem Heineken a AB jsou ve smyslu čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia „[úzce] spojeny“. Předkládající soud se proto táže, do jaké míry lze domněnku rozhodujícího vlivu založenou na skutečnosti, že Heineken vlastní téměř 100 % akcií společnosti AB, použít k odůvodnění takového úzkého spojení.

22. Podstatou otázky tedy je, zda a do jaké míry je při určení mezinárodní příslušnosti nezbytné přihlédnout k domněnce rozhodujícího vlivu a do jaké míry je třeba přezkoumat, zda tato domněnka byla vyvrácena (k tomu body B a C).

23. Pro analýzu možných účinků domněnky rozhodujícího vlivu na výklad čl. 8 odst. 1 nařízení Brusel Ia je nezbytné nejprve krátce objasnit její smysl a účel, jakož i funkci v unijním právu hospodářské soutěže (k tomu bod A).

A. Pojem „podnik“, „hospodářská jednotka“ a vyvratitelná domněnka rozhodujícího vlivu podle článků 101 a 102 SFEU

24. Podle ustálené judikatury označuje pojem „podnik“, tedy osoby dopouštějící se porušujícího jednání v článcích 101 a 102 SFEU, „hospodářskou jednotku“, která se může skládat z více fyzických nebo právnických osob [7].

25. Pokud taková hospodářská jednotka poruší unijní právo hospodářské soutěže, musí nést za toto protiprávní jednání odpovědnost na základě zásady osobní odpovědnosti [8]. Takové protiprávní jednání je ovšem nezbytné přičíst osobě, které lze uložit pokuty nebo kterou lze žalovat o náhradu škody. Proto může použití pojmu „podniku“ resp. „hospodářské jednotky“ vést k solidární odpovědnosti fyzických nebo právnických osob, které v okamžiku tohoto protiprávního jednání tvořily dotčenou hospodářskou jednotku [9].

26. Podle judikatury Soudního dvora tvoří právně odlišné osoby, které jsou organizovány ve formě skupiny, jeden podnik, pokud neurčují své chování na relevantním trhu samostatně, ale zejména s ohledem na hospodářské, organizační a právní vazby, které je spojují s mateřskou společností, podléhají účinkům skutečného výkonu rozhodujícího vlivu této řídicí jednotky za tímto účelem [10].

[7] – Viz rozsudky ze dne 12. května 2022, Servizio Elettrico Nazionale a další (C-377/20, EU:C:2022:379, bod 105), ze dne 27. dubna 2017, Akzo Nobel a další v. Komise (C-516/15 P, EU:C:2017:314, bod 48), a ze dne 10. září 2009, Akzo Nobel a další v. Komise (C-97/08 P, EU:C:2009:536, bod 55).

[8] – Rozsudek ze dne 12. května 2022, Servizio Elettrico Nazionale a další (C-377/20, EU:C:2022:379, bod 106 a zde citovaná judikatura).

[9] – V tomto smyslu rozsudky ze dne 6. října 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, body 44 a násl.), a ze dne 12. května 2022, Servizio Elettrico Nazionale a další (C-377/20, EU:C:2022:379, bod 107).

[10] – Viz rozsudky ze dne 12. května 2022, Servizio Elettrico Nazionale a další (C-377/20, EU:C:2022:379, bod 108 a zde citovaná judikatura).

27. Domněnka rozhodujícího vlivu popsaná v bodě 4 tohoto stanoviska se týká případu, kdy se (vyvratitelně) předpokládá skutečný výkon rozhodujícího vlivu mateřské společnosti, která *přímo*, nebo *nepřímo* vlastní (téměř) veškerý kapitál dceřiné společnosti [11]. Tato domněnka tedy neplatí pouze v přímém vztahu mateřské a dceřiné společnosti, nýbrž i v nepřímém vztahu mezi hlavní mateřskou společností a její vnukovskou společností, jako je tomu v projednávané věci [12]. Z tohoto důvodu budu hovořit pouze o mateřské a dceřiné společnosti.

28. Jak správně uvedla Komise, musí domněnka rozhodujícího vlivu v souladu s judikaturou platit nejen v oblasti provádění unijních pravidel hospodářské soutěže Komisí a orgány členských států (*public enforcement*), ale i pro žaloby na náhradu škody za porušení těchto pravidel (*private enforcement*). Obojí tvoří nedílnou součást systému prosazování unijních pravidel hospodářské soutěže [13]. Pojem „podnik“ v článcích 101 a 102 SFEU tedy musí být vykládán jednotně [14]. Pro domněnku rozhodujícího vlivu, která byla vypracována v judikatuře v rámci pojmu „podnik“, nemůže platit nic jiného.

29. Mateřská společnost tedy může domněnku rozhodujícího vlivu vyvrátit tím, že prokáže, že dceřiné společnosti během porušujícího jednání neudílela pokyny a přímo, ani nepřímo se nepodílela na rozhodnutích společnosti týkajících se dotčené hospodářské činnosti [15].

30. Nelze-li naproti tomu domněnku rozhodujícího vlivu uplatnit, musí orgán pro hospodářskou soutěž nebo žalobci dokázat, že mateřská společnost, zejména udílením pokynů, skutečně vykonávala rozhodující vliv na hospodářskou činnost dceřiné společnosti během porušujícího jednání [16].

31. Domněnka tak vede k obrácení důkazního břemene ve prospěch poškozeného, který se domáhá náhrady škody, a k tíži žalované mateřské společnosti [17]. Zjednodušuje prosazování práva pro poškozeného a současně tak posiluje funkčnost unijních pravidel hospodářské soutěže. Žaloby na náhradu škody totiž přispívají rovněž k odrazování podniků od jednání porušujícího pravidla hospodářské soutěže a tím k zachování účinné hospodářské soutěže v Unii [18].

32. Nyní se budu zabývat tím, zda a do jaké míry je domněnka rozhodujícího vlivu relevantní pro výklad článku 8 nařízení Brusel Ia (první předběžná otázka).

[11] – Rozsudky ze dne 12. května 2022, Servizio Elettrico Nazionale a další (C-377/20, EU:C:2022:379, body 109 a 110 a zde citovaná judikatura).

[12] – Viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 20. ledna 2011, General Química a další v. Komise (C-90/09 P, EU:C:2011:21, body 86 a násl.).

[13] – Viz rozsudky ze dne 14. března 2019, Skanska Industrial Solutions a další (C-724/17, EU:C:2019:204, bod 45), a ze dne 6. října 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, bod 37).

[14] – Viz rozsudky ze dne 14. března 2019, Skanska Industrial Solutions a další (C-724/17, EU:C:2019:204, bod 47), a ze dne 6. října 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, bod 38); v tomto smyslu rovněž stanovisko generálního advokáta N. Emilioua ve věci MOL (C-425/22, EU:C:2024:131, bod 65).

[15] – V tomto smyslu rozsudek ze dne 12. května 2022, Servizio Elettrico Nazionale a další (C-377/20, EU:C:2022:379, bod 112). K vyvratitelnosti domněnky rovněž i rozsudek ze dne 8. května 2013, Eni v. Komise (C-508/11 P, EU:C:2013:289, bod 47 a zde citovaná judikatura).

[16] – Rozsudek ze dne 25. března 2021, Deutsche Telekom v. Komise (C-152/19 P, EU:C:2021:238, body 74 a násl.).

[17] – Viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 12. května 2022, Servizio Elettrico Nazionale a další (C-377/20, EU:C:2022:379, body 114 a 123).

[18] – Viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 6. října 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, body 35 a 36 a zde citovaná judikatura).

B. K první předběžné otázce: Vliv domněnky rozhodujícího vlivu na použití čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia

1. Pojem „úzké spojení“ v čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia

33. Článek 8 nařízení Brusel Ia doplňuje obecnou příslušnost v členském státě bydliště žalovaného (čl. 4 odst. 1 nařízení Brusel Ia) a stanoví zvláštní příslušnost v případě věcné souvislosti.

34. Podle čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia může být osoba, která má bydliště v některém členském státě, též žalována, je-li žalováno více osob společně, u místa soudu, kde má bydliště některý ze žalovaných, takzvaný „ústřední žalovaný“. To ale platí pouze za předpokladu, že právní nároky jsou „spojeny tak úzce“, že je účelné je projednat a rozhodnout o nich společně. Cílem je zabránit vydání vzájemně neslučitelných rozhodnutí v oddělených řízeních.

35. Podmínky, za kterých mohou být právní nároky takto úzce spojeny, je nezbytné určit s přihlédnutím k systematice a cílům ustanovení nařízení Brusel Ia [19]. Vnitrostátnímu soudu pak přísluší posoudit existenci takové souvislosti mezi jednotlivými žalobami v konkrétní věci [20].

36. Níže nejprve vyložím, že úzké spojení mezi žalobami existuje, pokud jsou mateřská a dceřiná společnost společně odpovědné za porušující jednání (k tomu bod 2). Následně objasním, proč takové úzké spojení zpravidla existuje již tehdy, pokud nejprve platí pouze domněnka rozhodujícího vlivu, tedy pokud mateřská společnost přímo, nebo nepřímo vlastní (téměř) veškerý kapitál dceřiné společnosti, aniž je s konečnou platností vyjasněno, zda jsou obě solidárně odpovědné nebo zda lze domněnku rozhodujícího vlivu vyvrátit (k tomu bod 3).

2. Solidární odpovědnost mateřské a dceřiné společnosti jako případ použití čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia

37. Cílem čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia je v souladu s body 16 a 21 odůvodnění usnadnit řádný výkon spravedlnosti, minimalizovat možnost souběžných řízení, a tedy zajistit, aby nebyla v oddělených řízeních přijata řešení, která by si mohla vzájemně odporovat [21].

38. Pouhé riziko rozdílných řešení různých sporů k tomu ovšem není postačující. Je třeba, aby se tento rozdíl týkal téže skutkové a právní situace [22].

[19] – V tomto smyslu k čl. 6 bodu 1 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42) (dále jen „nařízení Brusel I“): rozsudek ze dne 13. července 2006, Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, body 29 a 30); viz rovněž k čl. 6 bodu 1 Bruselské úmluva z roku 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32) (dále jen „Bruselská úmluva“): rozsudek ze dne 27. září 1988, Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459, bod 10).

[20] – V tomto smyslu k čl. 6 bodu 1 nařízení Brusel I: rozsudek ze dne 12. července 2012, Solvay (C-616/10, EU:C:2012:445, bod 23 a zde citovaná judikatura).

[21] – Rozsudek ze dne 7. září 2023, Beverage City Polska (C-832/21, EU:C:2023:635, bod 34). Viz k čl. 6 bodu 1 nařízení Brusel I: rozsudek ze dne 12. července 2012, Solvay (C-616/10, EU:C:2012:445, bod 19 a zde citovaná judikatura).

[22] – V tomto smyslu rozsudek ze dne 7. září 2023, Beverage City Polska (C-832/21, EU:C:2023:635, bod 28). Viz k čl. 6 bodu 1 nařízení Brusel I: rozsudek ze dne 27. září 2017, Nintendo (C-24/16 a C-25/16, EU:C:2017:724, bod 45 a zde citovaná judikatura).

39. V souladu s tím se čl. 8 bod 1 nařízení Brusel Ia použije v případě více žalovaných, pokud se různé podniky podílely na jediném a trvajícím porušení článku 101 SFEU, jež bylo konstatováno rozhodnutím Komise, ze zeměpisného a časového hlediska odlišným způsobem a jsou povinny společně a nerozdílně nahradit škodu. Za takových okolností se jedná o tutéž skutkovou a právní situaci, tudíž lze všechny dotčené podniky žalovat v sídle ústředního žalovaného [23].

40. Tím spíše se o tutéž skutkovou a právní situaci jedná tehdy, pokud jsou proti mateřské a dceřiné společnosti z důvodu porušení článku 102 SFEU uplatňovány nároky na základě jejich společné odpovědnosti [24], protože tvoří hospodářskou jednotku, tedy tentýž „podnik". I v tomto případě se totiž jedná o jediný skutkový stav, totiž porušující jednání dceřiné společnosti, které je přičítáno mateřské společnosti (zejména z důvodu domněnky rozhodujícího vlivu), jakoby se jej dopustila ona sama. Žaloby proti mateřské a dceřiné společnosti se tak zakládají na stejných skutečnostech zakládajících odpovědnost. Vzhledem k tomu, že předmětem obou žalob je totéž porušení článku 102 SFEU, jedná se navíc o tutéž právní situaci ve vztahu ke skutkové podstatě zakládající odpovědnost. Existuje tedy riziko protichůdných rozhodnutí, jestliže o odpovědnosti mateřské resp. dceřiné společnosti rozhodují různé soudy.

3. Význam domněnky rozhodujícího vlivu pro použití čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia

41. Z toho ale vyplývá následující otázka, zda úzké spojení ve smyslu čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia může existovat i tehdy, pokud společná odpovědnost mateřské a dceřiné společnosti za protiprávní jednání ještě nebyla konstatována. Může tomu tak být zejména u takzvaných *stand-alone* žalob, které se na rozdíl od *follow-on* žalob nemohou opírat o (závazné) rozhodnutí orgánu pro hospodářskou soutěž, ať je to Komise (čl. 16 odst. 1 nařízením č. 1/2003) nebo vnitrostátní orgán (článek 9 nařízení 2014/104). Společná odpovědnost mateřské a dceřiné společnosti navíc může být nejistá i tehdy, když sice orgánu pro hospodářskou soutěž vydal rozhodnutí, v něm ovšem konstatoval protiprávní jednání pouze jedné ze zúčastněných společností. V projednávané věci nevyplývá společná odpovědnost společností AB a Heineken z rozhodnutí řeckého orgánu pro hospodářskou soutěž, protože to konstatuje pouze protiprávní jednání společnosti AB, společnost Heineken naproti tomu do šetření zahrnuta nebyla. O *follow-on* žalobu se proto jedná pouze ve vztahu ke společnosti AB, nikoliv ale ve vztahu ke společnosti Heineken.

42. Jsou právní nároky vůči mateřské a dceřiné společnosti za těchto okolností úzce spojeny pouze tehdy, je-li rozhodující vliv mateřské společnosti ve fázi přezkumu příslušnosti podle čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia nesporný nebo prokázaný? Nebo se toto ustanovení použije i tehdy, pokud rozhodující vliv sice prokázán nebyl, na základě (vyvratitelné) domněnky rozhodujícího vlivu se ale předpokládá jeho existence, protože mateřská společnost přímo, nebo nepřímo vlastní téměř celý kapitál dceřiné společnosti? Je opačně třeba konstatovat, že úzké spojení ve smyslu čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia neexistuje, pokud mateřská společnost předloží argumenty k vyvrácení domněnky rozhodujícího vlivu?

43. Níže objasním, proč podle mého názoru skutečnost, na níž se zakládá domněnka rozhodujícího vlivu, tedy že mateřská společnost vlastní (téměř) veškerý kapitál dceřiné společnosti, je tak závažným nepřímým důkazem existence úzkého spojení mezi nároky

[23] – Takto k čl. 6 bodu 1 nařízení Brusel I rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, body 21 a 33).

[24] – *Jenardova zpráva* uvádí solidární odpovědnost jako typický příklad existence souvislosti mezi nároky vůči jednotlivým žalovaným, viz Zpráva P. Jenarda o Úmluvě ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti k výkonu soudních rozhodnutí v občanských a soudních věcech (Úř. věst. 1979, C 59, s. 1, 26).

uplatňovanými vůči mateřské a dceřiné společnosti ve smyslu čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia, že ke konstatování tohoto úzkého spojení žádné další nepřímé důkazy zapotřebí nejsou [k tomu bod a)]. Tento výklad neporušuje požadavek předvídatelnosti mezinárodní příslušnosti [k tomu bod b)]. Navíc zajišťuje praktický účinek čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia, aniž lze žalobci vytýkat zneužívající jednání [k tomu bod c)].

a) Vlastnictví (téměř) veškerého kapitálu jako významná indicie existence úzkého spojení

44. Nařízení Brusel Ia neupravuje výslovně rozsah kontrolních povinností vnitrostátních soudů při přezkumu jejich vnitrostátní příslušnosti [25]. Jedná se o aspekt vnitrostátního procesního práva, který nařízením Brusel Ia nebyl sjednocen [26]. Použitím příslušných vnitrostátních pravidel však nesmí být ohrožen užitečný účinek tohoto nařízení [27].

45. Soudní dvůr v tomto ohledu správně rozhodl, že z důvodů právní jistoty musí být vnitrostátní soud, jemuž byla věc předložena, schopen snadno rozhodnout o vlastní příslušnosti, aniž je povinen zkoumat meritorní stránku věci [28]. V této fázi soud, jemuž byla věc předložena, neposuzuje přípustnost ani opodstatněnost žaloby, ale omezuje se pouze na zjištění vazeb se státem, v němž má soud sídlo, které odůvodňují jeho příslušnost na základě příslušného ustanovení [29]. Vnitrostátní procesní pravidla ovšem musí předkládajícímu soudu poskytovat možnost posoudit svou mezinárodní příslušnost s přihlédnutím ke všem informacím, které má k dispozici, včetně případných námitek žalovaného [30].

46. Skutečnost, že mateřská společnost vlastní téměř veškerý kapitál dceřiné společnosti, takže platí domněnka rozhodujícího vlivu, je významnou indicií pro existenci úzkého spojení nároků uplatňovaných vůči těmto společnostem ve smyslu čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia.

47. V takovém případě je totiž velká pravděpodobnost solidární odpovědnosti mateřské a dceřiné společnosti za protiprávní jednání, kterého se dopustila posledně jmenovaná. Domněnka rozhodujícího vlivu se totiž zakládá právě na předpokladu, že mateřská společnost vykonává rozhodující vliv na hospodářskou činnost dceřiné společnosti, pokud vlastní téměř celý její kapitál [31]. V tomto ohledu je rovněž, jak ukazuje dlouholetá judikatura od rozsudku *Akzo Nobel* [32], pro mateřské společnosti velmi obtížné, předložit protidůkaz nezbytný pro vyvrácení této domněnky [33].

[25] – Viz obdobně k nařízení Brusel I rozsudek ze dne 10. března 2016, Flight Refund (C-94/14, EU:C:2016:148, bod 58 a zde citovaná judikatura).

[26] – Viz obdobně k nařízení Brusel I rozsudek ze dne 28. ledna 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, bod 60).

[27] – Viz obdobně k nařízení Brusel I rozsudek ze dne 10. března 2016, Flight Refund (C-94/14, EU:C:2016:148, bod 58 a zde citovaná judikatura).

[28] – Rozsudek ze dne 28. ledna 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, bod 61 a zde citovaná judikatura).

[29] – Viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 16. června 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, bod 44 a zde citovaná judikatura).

[30] – Viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 16. června 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, body 45 a 46 a zde citovaná judikatura).

[31] – Viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 27. ledna 2021, The Goldman Sachs Group v. Komise (C-595/18 P, EU:C:2021:73, body 32 a 35).

[32] – Rozsudek ze dne 10. září 2009, Akzo Nobel a další v. Komise (C-97/08 P, EU:C:2009:536, body 54 a násl.).

[33] – Viz rozsudky ze dne 29. září 2011, Arkema v. Komise (C-520/09 P, EU:C:2011:619, body 37 a násl.) a ze dne 8. května 2013, Eni v. Komise (C-508/11 P, EU:C:2013:289, bod 68).

48. Soud proto pro konstatování existence úzkého spojení ve smyslu čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia nemusí posuzovat skutečnosti a důkazy předkládané mateřskou společností k vyvrácení domněnky rozhodujícího vlivu. Rovněž nemusí zkoumat, zda skutečně vykonávala rozhodující vliv na dceřinou společnost. To je relevantní až v rámci opodstatněnosti žaloby.

49. Domněnka rozhodujícího vlivu jako taková se proto nepoužije beze změny v rámci příslušnosti. Úprava příslušnosti v čl. 8 odst. 1 nařízení Brusel Ia totiž nevyžaduje, aby mateřská společnost vykonávala rozhodující vliv na dceřinou společnost, ale pouze předpokládá, že nároky jsou úzce spojeny. Až při přezkumu opodstatněnosti je pro odpovědnost mateřské společnosti zapotřebí prokázat její rozhodující vliv na hospodářskou činnost dceřiné společnosti, takže až tam se uplatní domněnka rozhodujícího vlivu jako taková a s tím spojené obrácení důkazního břemene.

50. Skutečnost, že mateřská společnost vlastní téměř veškerý kapitál dceřiné společnosti, proto ve věci vede na straně jedné k tomu, že se předpokládá rozhodující vliv mateřské společnosti, a na straně druhé ve vztahu k příslušnosti k tomu, že nároky směřující vůči mateřské a dceřiné společnosti jsou úzce spojeny.

51. Z tohoto důvodu neuspěje ani námitka, že domněnku rozhodujícího vlivu lze přezkumem příslušnosti vyvrátit, pokud by byla použita k odůvodnění existence úzkého spojení ve smyslu čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia. V příslušnosti se totiž posuzuje jiné kritérium. O tom, zda rozhodující vliv skutečně existuje, se v přezkumu příslušnosti vůbec nerozhoduje.

b) Předvídatelnost mezinárodní příslušnosti

52. Tento výklad je v souladu se zásadou právní jistoty. Ta vyžaduje, aby zvláštní pravidlo o příslušnosti bylo vykládáno způsobem umožňujícím běžně informovanému žalovanému přiměřeně předvídat, u kterého soudu, jiného než soudu státu, v němž má bydliště, může být žalován [34]. Navíc musí být vnitrostátní soud, jemuž byla věc předložena, z důvodů právní jistoty schopen rozhodnout o vlastní příslušnosti, aniž je povinen zkoumat meritorní stránku věci [35].

53. Postačuje-li v případě, jako je ten v projednávané věci, k úzkému spojení požadovanému v čl. 8 odst. 1 nařízení Brusel Ia, že mateřská společnost přímo, či nepřímo vlastní (téměř) celý kapitál dceřiné společnosti, pak to nevede k tomu, že určení příslušnosti není předvídatelné. Pro žalované společnosti (mateřskou a dceřinou) se totiž jedná o jasné a jednoduché kritérium, které mohou snadno přezkoumat ony samy, stejně jako soud, jemuž byla věc předložena.

54. Jinak by tomu bylo tehdy, pokud by pro odůvodnění příslušnosti musel být rozhodující vliv mateřské společnosti na obchodní činnost dceřiné společnosti prokázán. K tomu by již v této fázi řízení byl nezbytný obsáhlý a někdy komplexní přezkum a zhodnocení skutečností a důkazů, jejichž výsledek by pro účastníky právě nebyl ve smyslu bodu 15 nařízení Brusel Ia vysoce předvídatelný. Bylo by to k tíži poškozeného žalobce, který nese riziko odmítnutí žaloby pro nepřípustnost.

[34] – Viz k čl. 6 bodu 1 nařízení Brusel I: Rozsudek ze dne 13. července 2006, Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, body 24 a 25).

[35] – Rozsudky ze dne 3. července 1997, Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, bod 27), a ze dne 28. ledna 2015, Sumal (C-375/13, EU:C:2015:37, bod 61).

55. Podle mého názoru není pro dostatečnou předvídatelnost ani zapotřebí, aby byla nejprve závazným rozhodnutím Komise konstatována společná odpovědnost mateřské a dceřiné společnosti za případné uložené peněžité sankce. Skutečnost, zda lze v kontextu *private enforcement* použít pravidlo příslušnosti usnadňující poškozenému prosazování práva, nemůže záviset na tom, zda se předtím do věci zapojila Komise.

56. Navíc právě v případě, kdy bylo porušující jednání konstatováno nikoliv rozhodnutím Komise závazným pro všechny členské státy podle čl. 16 odst. 1 nařízení č. 1/2003, hrozí nebezpečí protichůdných rozhodnutí, pokud o nárocích na náhradu škody uplatněných vůči mateřské a dceřiné společnosti rozhodují různé soudy. Pokud předtím například vnitrostátní orgán pro hospodářskou soutěž, jako je tomu v projednávané věci, konstatoval odpovědnost (přinejmenším dceřiné společnosti), je podle čl. 9 odst. 1 směrnice 2014/104 toto rozhodnutí závazné pouze pro soudy dotčeného členského státu, zatímco vnitrostátní soudy jiných členských států, jako nizozemské soudy v projednávané věci, jej musí zohlednit pouze jako důkaz *prima facie* (čl. 9 odst. 2 směrnice 2014/104).

57. Existuje tedy nebezpečí protichůdných rozhodnutí, pokud by vnitrostátním soudům různých členských států byly předloženy žaloby namířené proti mateřské a dceřiné společnosti, a sice jak ohledně prvotní otázky, zda se vůbec jedná o protiprávní jednání, jakož i ohledně následné otázky přičtení odpovědnosti a jejího rozsahu.

c) Neexistence zneužití nebo obcházení příslušnosti

58. Výše popsaný výklad čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia umožňuje snadný přezkum příslušnosti. Navíc poškozenému právě z toho důvodu, že z pohledu hmotného práva je solidární odpovědnost mateřské a dceřiné společnosti na základě domněnky rozhodujícího vlivu pravděpodobná, usnadňuje procesní uplatnění svých nároků na náhradu škody.

59. Zneužívající postup žalobce nebo obcházení pravidla pro učení příslušnosti by přicházelo do úvahy pouze tehdy, pokud je žaloba vůči ústřednímu žalovanému zjevně nepřípustná nebo neopodstatněná, a proto může sloužit jedinému cíli odejmout druhého žalovaného soudům členského státu, ve kterém má bydliště[36]. Při existenci úzkého spojení ve smyslu čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia přichází konstatování takovéhoto obcházení do úvahy pouze výjimečně, a to existují-li dostatečné indicie, které umožňují dospět k závěru, že žalobce uměle vytvořil nebo zachoval podmínky pro použití tohoto ustanovení[37]. K tomu nepostačuje, že se žaloba vůči ústřednímu žalovanému (případně) jeví být neopodstatněná. Spíše je třeba, aby žaloba byla v okamžiku svého podání zjevně neopodstatněná nebo vykonstruovaná nebo na ní žalobce nemá žádný skutečný zájem[38]. To si lze představit, pokud navzdory domněnce rozhodujícího vlivu na základě okolností konkrétního případu zjevně neexistuje rozhodující vliv mateřské společnosti na dceřinou společnost, a již od začátku je tedy nezbytné vyloučit spoluodpovědnost mateřské společnosti. Tak by tomu mohlo být ve vzácných výjimečných případech.

[36] – Viz obdobně k čl. 6 bodu 1 nařízení Brusel I: Rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, bod 27 a zde citovaná judikatura); jakož i k čl. 6 bodu 1 Bruselské úmluvy: rozsudek ze dne 27. září 1988, Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459, bod 9).

[37] – Viz obdobně k čl. 6 bodu 1 nařízení Brusel I rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, bod 29).

[38] – Viz k čl. 6 bodu 1 nařízení Brusel I stanovisko generálního advokáta P. Mengozziho ve věci Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, bod 66).

60. Žaluje-li poškozený v sídle nizozemské mateřské společnosti i řeckou dceřinou společnost, a tím ji odejme příslušnosti řeckých soudů, nejedná se o takovéto obcházení příslušnosti. V případě, že žalovaní mají bydliště v různých členských státech, pak čl. 8 bod 1 nařízení Brusel Ia přenechává žalobci volbu, u kterého soudu žalobu podá [39]. Tato možnost volby zahrnuje, že žalobce může soustředit své nároky před tím soudem, který nejvíce odpovídá jeho zájmům [40].

61. Proto ani není relevantní, existuje-li k jinému soudu užší vazba, například protože k protiprávnímu jednání došlo výhradně na řeckém trhu s pivem a pouze řecká dceřiná společnost je v rozhodnutí řeckého úřadu pro hospodářskou soutěž uvedena jako jeho původce. Pravidla příslušnosti se totiž v zásadě [41] neřídí *nejužší* vazbou, nýbrž *úzkou* vazbou, která je v projednávané věci již zaručena kritériem „úzkého spojení“ v čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia. Potvrzuje to bod 16 odůvodnění nařízení Brusel Ia, podle kterého mají kromě sídla bydliště žalované *existovat i jiná* kritéria pro určení příslušnosti, založená na úzké vazbě mezi soudem a podanou žalobou.

C. Ke druhé předběžné otázce

62. Druhou předběžnou otázkou se předkládající soud v zásadě táže, zda v případě, že mateřská společnost popírá, že vykonávala rozhodující vliv na hospodářskou činnost dceřiné společnosti, postačuje pro domněnku příslušnosti podle čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia ohledně dceřiné společnosti, že existenci takového vlivu nelze předem vyloučit.

63. Již z mého výkladu v bodech 48 a násl. tohoto stanoviska vyplývá, že odpověď na tuto předběžnou otázku musí být kladná, pokud – jako je tomu v projednávané věci – existují podmínky pro domněnku rozhodujícího vlivu: to je totiž obzvláště významná indicie pro domněnku „úzkého spojení“ ve smyslu čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia zakládajícího příslušnost a lze ji vyvrátit pouze výjimečně.

V. Závěry

64. Vzhledem ke všemu výše uvedenému navrhuji, aby Soudní dvůr společně odpověděl na předběžné otázky Hoge Raad der Nederlanden (Nejvyšší soud Nizozemska) takto:

„V rámci žalob na náhradu škody z důvodu jednání porušujících unijní právo hospodářské soutěže musí soud v místě usazení mateřské společnosti při přezkumu své příslušnosti podle čl. 8 bodu 1 nařízení Brusel Ia ohledně dceřiné společnosti usazené v jiném členském státě považovat skutečnost, že mateřská společnost přímo, nebo nepřímo vlastní (téměř) celý kapitál dceřiné společnosti, za významnou indicii existence úzkého spojení mezi žalobami podanými proti těmto společnostem. Proto zpravidla nejsou pro potvrzení existence takového úzkého spojení zapotřebí žádné další indicie.“

[39] – Viz v tomto smyslu k článku 6 nařízení Brusel I stanovisko generálního advokáta P. Mengozziho ve věci Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, bod 52) a stanovisko generálního advokáta N. Jääskinena ve věci CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, bod 89).

[40] – Viz v tomto smyslu k článku 6 nařízení Brusel I stanovisko generálního advokáta P. Mengozziho ve věci Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, bod 52) a stanovisko generálního advokáta N. Jääskinena ve věci CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, bod 89).

[41] – Výjimka platí pouze pro výlučné příslušnosti. O takovou se zde ovšem nejedná.